

Paavo Haavikko

Päämaja 1999

Eessõna

Alates kaitsenõukogu asutamisest 1931. aastal kuni Mannerheimi tagasiastumiseni presidendiametist viisteist aastat hiljem oli keskseks teemaks vastuolu kasutusele võetud ressursside ja poliitiliste järelduste vahel. Ryti pooldas 1939. aastal Soome kui võlgadeta ja peaaegu relvastamata riigi staatust. Sõjaväe juhtkond ja majandusmehed, Tanner esirinnas, esindasid arvamust, et riik ei peaks vastu isegi kaks nädalat kestvale mobilisatsioonile, ilma et majandus kokku kukuks. Sõda oli võimatu, sest see olnuks liiga kallis ja arulage.

Sõjaks valmistununa oleks Soome võinud end Talvesõjas kaitsta sellise eduga, et ei oleks pidanud abi saamiseks sakslaste poole pöörduma ja riiki Saksamaast sõltuvaks tegema. Sõjahüvitise käsitlemisel puudus Rytil nagu mitmetel teistelgi sõjaaegsete valitsuste endistest pankuritest ministritel võime hinnata riigi majanduse talumisvõimet. Ryti seisis 1944. aasta kevadel rahusõlmimisele vastu oma asjatundlikkusele toetuva kindlusega ja väitis, et reparatsioone on võimatu maksta. Hilisem ajalugu näitas hoopis midagi muud. Ta ei mõistnud 1930. aastate armuajal, et sõjavarustuse tellimused oleksid toonud riiki tööd ja tulu, ega ka sõjahüvitiste tööhõivet suurendavat iseloomu.

Konflikt vajaliku raha ja puuduvate relvade vahel kulmineerus juba Talvesõja ajal, kuid eriti selgelt vastandusid presidendi ja valitsuse ning teiselt poolt Mannerheimi arusaamad 1941. aasta 10 Peakorter – Soome õukond detsembris, kui okupeeritud territooriumi mehitamine ja rindejoonte kaitsmine ning teisalt tootmine ja transport nõudsid rohkem mehi, kui võtta oli. Tõhusate relvade puudumine rõhus endiselt täie raskusega, samal ajal kui riigi üldine olukord oli nii vilets, et osa elanikkonnast elas nälja piiril.

Mannerheim ja tema peakorter lõid otsesed sidemed nii Saksa armee kui ka Rootsi õukonna ja kindralstaabiga, nii et lõpuks 1944. aastal ei saa õukonna ja Helsingi vastuseisust enam rääkida, kui valitsus küsis Mannerheimilt nõu olulistes küsimustes. Ja lõpuks tegi Mannerheim presidendi ja ülemjuhatajana relvarahu ette paneku otse generalissimus Stalinile ja sai positiivse vastuse. Dualism oli kadunud, Mannerheim oli alles, lüüasaamistes räsituna, kuid vankumatuna.

Paavo Haavikko